

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

ПУГАЧОВА Дар'я Володимирівна

УДК 327(48)

**ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇН СКАНДИНАВІЇ У
СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ У
ПОСТЬПОЛЯРНИЙ ПЕРІОД**

Спеціальність 23.00.04 – політичні проблеми
міжнародних систем та глобального розвитку

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у відділі трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України».

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
Дудко Ірина Дмитрівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри політичної історії.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Рижков Микола Миколайович,
Інститут міжнародних відносин Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри міжнародної інформації;

кандидат політичних наук, доцент
Магда Євген Валерійович,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»,
доцент кафедри видавничої справи та
редагування ВПІ.

Захист відбудеться «2» червня 2017 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 38.053.01 Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Автореферат розісланий «___» квітня 2017 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Н.А. Громадська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження зумовлюється необхідністю наукового осмислення особливостей безпекового курсу у зовнішній політиці скандинавських країн – Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії – на сучасному етапі з урахуванням зростаючої ролі цих країн у глобальному вимірі сучасних міжнародних відносин. Зміни, що відбулись протягом останніх двадцяти п'яти років у світі в цілому та на європейському континенті, зокрема події останніх років, спонукали ці держави до перегляду своїх традиційних поглядів на безпеку у регіоні як невід'ємної частини європейської безпеки з погляду національних інтересів багатьох країн, включно з Україною.

Зважаючи на різну ступінь інтеграції скандинавських країн до європейських та євроатлантичних структур, автор наполягає на єдності їх безпекових зовнішньополітичних стратегій, що впливає з практичних кроків у реалізації їх національних та військово-політичних інтересів на міжнародній арені у постбіполярний період.

Питанням вивчення витоків та еволюції безпекової складової у зовнішньополітичному курсі скандинавських країн у зарубіжній та вітчизняній літературі дослідники займались побіжно, здебільшого розглядаючи її як ще один другорядний елемент європейської та євроатлантичної безпеки. Натомість системного та комплексного політологічного аналізу цієї проблеми у трансформаційному періоді міжнародних відносин останніх десятиліть здійснено не було.

Переважає більшість досліджень стосувалась розвитку зовнішньої політики країн у контексті історичного дискурсу Скандинавії. Достатньо широке коло робіт присвячене розвитку регіону Північної Європи, у контексті чого виокремлюють зовнішньополітичну еволюцію скандинавських держав. Також питання безпеки Данії, Норвегії, Фінляндії,

Швеції та Ісландії частково розглядається у роботах, які присвячені соціально-економічному та правовому розвитку цього регіону.

Зважаючи на вищезазначене, автор наголошує на необхідності системного вивчення чинників, що формують безпекову складову зовнішньої політики країн Скандинавії, еволюцію їх взаємовідносин з провідними світовими акторами та забезпечення своїх національних інтересів у зв'язку з глобальними геополітичними трансформаціями. Комплексне дослідження безпекового компонента у політиці Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії є важливим як для теорії вітчизняної науки, так і для практичних кроків та набуття досвіду у зовнішньополітичній діяльності України.

Термін «скандинавські країни», який автор використовує у дослідженні, є загально визнаним для позначення Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії. Скандинавією називають історико-культурний регіон, що розташовується на півночі Європи з центром на Скандинавському півострові. Власне, Данія, Норвегія та Швеція вважають одна одну складовими Скандинавії, які мають тісні історичні, культурні, мовні, політичні, соціальні та економічні зв'язки. Зазвичай до скандинавських країн зараховуються також Ісландія та Фінляндія. А, отже, на переконання автора, необхідно комплексно та системно вивчити безпекове поле всіх країн скандинавського регіону задля цілісного розуміння їх місця у цій міжнародній сфері.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконане в межах планової державної тематики відділу трансатлантичних досліджень Інституту світової економіки і міжнародних відносин Національної академії наук України «Системоутворююча роль євроатлантичного співтовариства у XXI столітті: прогностичний вимір» (2011-2013 рр., державний реєстраційний номер 0111U000007) та відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України»

«Стратегічне партнерство міжнародних суб'єктів у контексті глобальних політичних трансформацій» (2013-2016 рр., державний реєстраційний номер 0114U000641).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у комплексному політологічному аналізі еволюції зовнішньої політики Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період.

Для досягнення поставленої мети, автору необхідно розв'язати такі дослідницькі **завдання**:

- розглянути концептуальні основи дослідження безпекової політики в сучасній політичній науці;

- висвітлити стан наукової розробки проблеми зовнішньої політики Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період;

- простежити етапи еволюції євроатлантичного напрямку безпекової та оборонної політики кожної зі скандинавських країн;

- охарактеризувати роль, яку відіграють країни Скандинавії у миротворчих операціях ООН;

- визначити ступінь залученості скандинавських країн у Спільну політику безпеки та оборони ЄС;

- з'ясувати основи регіонального співробітництва країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони.

Об'єктом дослідження є зовнішня політика країн Скандинавії (Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії) у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період.

Предметом дослідження є особливості реалізації безпекового напрямку зовнішньої політики Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії за умов глобальних політичних трансформацій.

Хронологічні рамки дослідження. Нижня межа дослідження визначається 1991 р., який ознаменував закінчення епохи біполярності і

початок формування нової системи міжнародних відносин. Верхня межа окреслена сучасним етапом міжнародних відносин. Враховуючи необхідність аналізу зовнішньої політики країн Скандинавії в історичній ретроспективі (з метою виявлення еволюційності зазначеного процесу), автор подекуди виходить поза межі періоду постбіполярності, звертаючись до становлення і розвитку зовнішньої і безпекової політики скандинавських країн за біполярні часи.

Методи дослідження. Багатовимірність проблематики дослідження зумовили авторську методологію як комплекс взаємопов'язаних між собою пізнавальних принципів та дослідницьких методів, що реалізуються на засадах поширених у сучасній політичній науці синергетичного та праксеологічного підходів до оцінки і аналізу зовнішньополітичних і безпекових проблем. Застосування синергетичного підходу до дослідження дало змогу автору не лише пояснити стан та особливості функціонування складноорганізованих систем, а й визначити їх спроможності у конкретних ситуаціях, зокрема можливостей їх взаємодії на різних рівнях та перспективи досягнення очікуваних результатів (йдеться про взаємовідносини скандинавських країн між собою та міжнародними організаціями, такими як ЄС, НАТО, ООН та іншими міжнародними й регіональними структурами). Практиологічний підхід забезпечив оптимізацію дослідження через аналіз практичної дії урядових кіл скандинавських країн щодо реалізації їх зовнішньої і безпекової політики на міжнародній арені.

Реалізація завдань дослідження та науковість обґрунтування висновків на засадах синергетичного та праксеологічного підходів забезпечуються, зокрема, комплексом загальновизнаних у сучасній політичній науці пізнавальних принципів, включно з такими, як комплексність, об'єктивність, історизм, альтернативність.

Принцип комплексності дозволив реалізувати багатовимірний підхід до аналізу зовнішньої і безпекової політики скандинавських країн із

поєднанням теоретичних уявлень щодо проблем безпеки з практичною реалізацією зовнішньої політики країн регіону у зазначеному напрямі.

Принцип об'єктивності визначив неупереджений розгляд зовнішньополітичного процесу загальноєвропейського і регіонального рівня як сукупності різноманітних та зазвичай суперечливих за своїм характером рішень великих, середніх та малих акторів міжнародної системи.

Принцип історизму зумовив сприйняття історичних фактів, явищ і подій у взаємозв'язку з конкретними історичними і політичними обставинами їх виявлення.

Принцип альтернативності уможливив певне прогнозування перспектив зовнішньої і безпекової політики країн Скандинавії відповідно до ступеня імовірності подальшого поглиблення або, навпаки, обмеження дії тенденцій, які визначають реалії сучасного політичного курсу країн регіону у зазначеному напрямі.

Взаємопов'язаними з науковими принципами є методи дослідження. Завдання, які були поставлені в дисертаційній роботі, потребували застосування: методів теоретичного пізнання (інституціонального, описового, системного, структурно-порівняльного, нормативно-ціннісного); емпіричних методів збору і аналізу інформації (спостереження, статистичного, моделювання); загальнонаукових (діалектичного, абстрагування і конкретизації, аналізу та синтезу, узагальнення). При класифікації та аналізі історіографічних джерел і літератури використовувались історичний, хронологічний, логічний та емпірико-аналітичний методи дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленому аналізі інструментальних, концептуальних основ та практичних аспектів реалізації зовнішньої політики країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у світлі нових викликів і загроз, дослідженні проблем сучасної безпекової політики скандинавських країн, а також у прогнозуванні можливих

тенденцій зовнішньої політики Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії у середньостроковій часовій перспективі.

Результати, одержані під час дослідження, що визначають його наукову новизну, розкриваються у наступних положеннях:

Вперше:

- у вітчизняній науково-дослідницькій традиції комплексно проаналізовано ключові змістовні складові та особливості формування зовнішньої політики країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період;

- системно проаналізовано еволюцію безпекової політики скандинавських країн у взаємозв'язку теоретико-концептуальних основ та її прикладної реалізації у відповідних напрямках зовнішньої політики;

- визначено спільні принципи та відмінності безпекових стратегій країн Скандинавії у хронологічних межах дослідження.

Удосконалено:

- наукове осмислення концептуальних підходів до розробки та реалізації безпекових стратегій скандинавських країн;

- аналіз основ і витоків зовнішньої політики кожної з країн Скандинавії з урахуванням сучасних тенденцій світоустрою, продемонстровано їх послідовний еволюційний розвиток після закінчення «холодної війни»;

- уявлення щодо основних інструментів реалізації безпекової політики скандинавських країн, принципів зовнішньої політиці кожної з цих країн, а також особливостей їх взаємодії та впливу на еволюцію міжнародної системи.

Набули подальшого розвитку:

- теоретичні підходи щодо новітніх аспектів і тенденцій зовнішньої політики скандинавських країн у сфері безпеки та оборони;

- аналітичні уявлення про зміст концептуальних підходів скандинавських країн до зовнішньої і безпекової політики в нових геополітичних умовах;

- дослідницькі висновки стосовно чинників, які впливають на можливі варіанти подальшого розвитку безпекової стратегії кожної зі скандинавських країн у зв'язку посиленням ролі трансатлантичного та євроатлантичного напрямів;

- наукові узагальнення щодо ваги безпекових елементів у зовнішньополітичних стратегіях країн Скандинавії протягом вказаного періоду (зокрема критерії та оцінки переходу Фінляндії та Швеції від нейтральності до різних форм участі в оборонному співробітництві, активізацію співпраці скандинавських країн з та в межах НАТО).

Практичне значення отриманих результатів полягає у поглибленні й комплексності розуміння зовнішньої політики скандинавських країн у постбіполярний період. Висновки й оцінки, які висловлює автор у дисертації, можуть бути використані для подальшого дослідження безпекового компоненту у зовнішній політиці Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії з метою вивчення ролі цих країн у сучасній архітектурі європейської, євроатлантичної та світової безпеки. Основні тези та висновки, які були зроблені автором, можуть представляти інтерес для науково-дослідних установ та інформаційно-аналітичних структур, органів державної влади України, зокрема Міністерства закордонних справ України. Матеріали дослідження можуть доповнювати зміст навчальних курсів з політології та міжнародних відносин, таких як зовнішньої політики, міжнародної безпеки, дипломатії.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним дослідженням, в якому викладено авторський погляд на зовнішньополітичні процеси скандинавських країн у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період. Наукові результати дисертації належать

особисто авторці та є її теоретичним і практичним внеском у розвиток політичної думки.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження були апробовані автором на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, круглих столах, а також конференціях молодих учених. Серед них: VI Міжнародна науково-практична конференція студентів та молодих вчених «Актуальні проблеми зовнішньої політики України» (м. Чернівці, 7 грудня 2012 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики» (м. Київ 18 квітня 2013 р.); Міжвідомчий круглий стіл «Безпековий вимір сучасних міжнародних відносин: політичні, економічні, інформаційні та гуманітарні аспекти» (м. Київ, 17 червня 2014 р.); II Міжнародна науково-практична конференція «Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності» (м. Одеса, 13-14 лютого 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Пріоритетні напрямки розвитку суспільних наук у XXI столітті» (м. Херсон, 27-28 лютого 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Науково-теоретичні аспекти вирішення глобальних проблем сучасності» (м. Дніпропетровськ, 17-18 квітня 2015 р.), Міжнародна наукова конференція «Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону» (м. Київ, 19 квітня 2016 р.). Також апробація роботи відбувалась на засіданнях відділу трансатлантичних досліджень Державної установи «Інститут всесвітньої історії НАН України».

Публікації. Найвагоміші результати дисертаційного дослідження представлено у дев'ятнадцяти публікаціях, з яких чотири статті опубліковані у фахових виданнях з політичних наук, затверджених згідно з вимогами Міністерства освіти і науки України, одна – у зарубіжному науковому виданні, одна стаття – у вітчизняному науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази, три статті опубліковані у вітчизняних

наукових виданнях, які не є фаховими. Десять публікацій вийшло в інших наукових виданнях для додаткової апробації основних положень дисертації.

Структура дисертації визначається метою та завданнями наукового дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, має вісім підрозділів, висновки та список використаних джерел. Обсяг дисертації – 198 сторінок, з яких обсяг основного тексту – 165 сторінок, список використаних джерел та літератури налічує 330 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначені мета, дослідницькі завдання, об'єкт, предмет, визначено основні методи дослідження, його хронологічні рамки; зазначено наукову новизну та практичне значення дослідження; сформульовано зв'язок із науковими планами, програмами, темами; висвітлено апробацію основних положень та висновків дисертації.

У першому розділі дисертації **«Джерельна база та концептуальні засади дослідження»** з'ясовується ступінь наукової розробки теми дослідження, проводиться аналіз теоретичних підходів, які концептуально розкривають зміст зовнішньополітичних напрямів скандинавських країн у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період, окреслюються основні принципи, витоки та складові безпекових стратегій країн Скандинавії від початку 90-х рр. ХХ ст. до сучасного періоду. Обґрунтовується авторський вибір комплексного методологічного підходу до дослідження проблематики зовнішньої політики скандинавських країн у сфері безпеки та оборони; з'ясовується, що джерельна база дослідження характеризується комплексністю і складається з документальних джерел офіційного характеру, монографій як окремих фахівців, так і колективів авторів з досліджуваної проблематики, низки аналітичних матеріалів, періодики.

У межах аналізу загальнотеоретичних підходів і концепцій зовнішньополітичних напрямів скандинавських країн у сфері безпеки та оборони висвітлюються напрацювання і наукові розвідки щодо змісту, джерел та векторів сучасної зовнішньої політики Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії та Швеції. Розглядаються основні академічні напрями та підходи фахових аналітиків зарубіжної політичної науки, зокрема, представників скандинавських та британської наукових шкіл. Окреслюються надбання вітчизняної політології міжнародних відносин. Окрема увага надається розробкам як вітчизняних, так і зарубіжних вчених щодо визначення детермінант еволюції безпекових стратегій скандинавських країн у постбіполярний період, зокрема, в умовах сучасних міжнародних трансформацій.

Підрозділ 1.1. дисертації *«Джерельно-документальна база та історіографія теми»* присвячено огляду опрацьованого під час дослідження комплексу джерел та літератури. Використані матеріали поділяються на такі основні групи: 1) міжнародні нормативно-правові документи (декларації, угоди); 2) документи і матеріали державної влади скандинавських країн (публічні виступи глав держав, представників МЗС, міністерств оборони; виступи у ЗМІ); 3) документи і матеріали міжнародних організацій (особлива увага приділяється статистичним матеріалам НАТО, ЄС, ООН); 4) монографії зарубіжних фахівців (Дж. Андерссона, Р. Беламі, Дж. Бретта, В. Клеменса, І. Ейнхорна, П. Якобсена); праці вітчизняних дослідників (С. Галаки, Б. Гончара, В. Горбуліна, І. Дудко, Є. Камінського, А. Кудряченка, В. Манжолі, І. Погорської, О. Потехіна, М. Рижкова, С. Федуняка, Л. Чекаленко); 5) періодичні видання скандинавських країн (Aftonbladet, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftenposten, Ekstra Bladet, Politiken, Helsingin Sanomat, Helsinki Times, Morgunblaðsins).

Проаналізована різнобічна джерельна база дозволила здійснити ґрунтовне дослідження зовнішньої політики скандинавських країн у сфері

безпеки та оборони у постбіполярний період та отримати достатньо репрезентативну інформацію з даної проблеми.

У підрозділі 1.2. *«Концептуальні основи дослідження безпекової політики у сучасній політичній науці»* проаналізовані ключові концептуальні підходи, які використовуються у наукових дослідженнях щодо розуміння вихідних засад зовнішньополітичних напрямків скандинавських країн у сфері безпеки та оборони. Визначено, що кожен із підходів базується на розумінні національних інтересів кожної зі скандинавських країн. Ці інтереси безпосередньо формують зовнішньополітичні вектори країн Скандинавії у безпековій сфері і корелюються в залежності від поточних міжнародних обставин. Основна увага автора у дослідженні концепцій безпеки належить розгляду системи кооперативної безпеки (у формі НАТО, до якого входять Данія, Ісландія та Норвегія) та концепції нейтралітету і позаблоковості (які представляють, Фінляндія та Швеція).

Другий розділ дисертації **«Євроатлантичний напрям безпекової та оборонної політики скандинавських країн»** розкриває зміст еволюції євроатлантичного вектору у зовнішньополітичних стратегіях скандинавських країн у постбіполярний період.

У межах розгляду взаємодії скандинавських країн з НАТО у постбіполярний період можна констатувати, що цей напрям чи то на рівні членства (для Норвегії, Ісландії та Данії) або партнерства (для Швеції та Фінляндії) є традиційно пріоритетним вектором зовнішньої політики країн Скандинавії. Неабиякий вплив щодо цього зумовила приналежність зазначених країн до західної політичної і соціальної спільноти, коли після Другої світової війни Північноатлантичний альянс взяв на себе головні зобов'язання по воєнно-політичного захисту західної демократії у її протистоянні з СРСР. Втім після розпаду Радянського Союзу вагомість НАТО у вимірі безпеки для країн Скандинавії не тільки не зменшилась, а виявила тенденцію до зростання з огляду на виклики світового масштабу, з

якими зіштовхнулося людство на межі XX-XXI ст. Норвегія, Ісландія, Данія, Швеція та Фінляндія, не перебуваючи осторонь глобальних проблем світового розвитку, визначили курс на поглиблення співробітництва з НАТО у період 1990-х – 2000-х рр. Маючи схожі для країн-членів або країн-партнерів напрями взаємодії з альянсом, скандинавські держави виявили специфічні риси співробітництва, що потребують наукового осмислення з погляду на розвиток сучасної системи міжнародних відносин, як і сформовану на початок XXI ст. світ-систему.

У підрозділі 2.1. *«Військові та політичні аспекти членства Норвегії в НАТО»* досліджено взаємовідносини Норвегії та Північноатлантичного альянсу у постбіполярний період. З'ясовано, що характер відносин між НАТО та Норвегією від початку 2000-х рр. виявляв тенденції до поглиблення на противагу тому, що після розпаду СРСР та зникнення загрози зі Сходу Норвегія ввела послаблення у оборонній сфері, що знайшло прояв у зменшенні військових витрат та кількості особового складу збройних сил країни. Натомість на початку XXI ст. кардинально змінюються погляди норвезького керівництва щодо оборонної та безпекової політики та відбувається нарощування військового потенціалу країни та відновлення активної участі у військових проектах НАТО. Зроблено висновок, що надійне співробітництво з єдиною на скандинавському півострові країною, у якої до того ж спільний кордон з Російською Федерацією, має для НАТО стратегічно вигідне значення.

У підрозділі 2.2. *«Особливості участі Данії та Ісландії у євроатлантичному співробітництві»* розглянуто відносини Данії та Ісландії з НАТО, які мають суттєві особливості у сфері безпеки та оборони.

Виявлено, що Данія, яка була однією з країн-засновниць Північноатлантичного альянсу, до розпаду СРСР проводила політику «відносного нейтралітету», намагаючись не провокувати Радянський Союз до активних дій. Але після краху СРСР країна кардинально змінила свою оборонну та безпекову політику шляхом активнішого залучення до

військових операцій НАТО та почала надавати суттєву зовнішньополітичну підтримку військовому курсу США. Констатовано, що військово-політичне керівництво Данії повністю підтримує положення коаліційної військової стратегії альянсу, розглядаючи його в якості головного гаранта збереження миру в Європі та національної безпеки. Разом з тим при розробці військової доктрини і політики безпеки країни враховуються її національні інтереси та роль і місце серед європейських держав.

Особливістю взаємовідносин Ісландії та НАТО є те, що країна не має постійних власних збройних сил та цілком залежить від обороноздатності альянсу. Під час дослідження виявлено, що відносини країни з НАТО базуються на таких же умовах, як і відносини альянсу з іншими членами. Тобто країна бере участь у військових операціях, у тренуваннях альянсу, робить відрахування у фонди альянсу. Так як країна не має власних збройних сил, існують додаткові домовленості з країнами-членами НАТО – Норвегією та Данією – про взаємодію та взаємодопомогу на випадок такої необхідності для Ісландії.

У підрозділі 2.3. *«Відносини з НАТО та традиція військового неприєднання у зовнішній та безпековій політиці Фінляндії та Швеції»* аналізуються взаємовідносини нейтральних країн з НАТО та констатується нарощування співробітництва Фінляндії та Швеції з альянсом. Зокрема, активна участь країн у військових операціях та військових тренуваннях НАТО схиляють до висновку про можливий вступ цих країн до альянсу в найближчій перспективі. Але нині країни поки не відмовляються від свого нейтрального статусу, хоча у світлі останніх подій (пов'язаних, зокрема з агресією РФ проти України та, своєю чергою, загрозовою політикою РФ щодо країн Балтії), питання збереження нейтралітету чи поступова відмова від нього на користь членства у військових союзах, для Швеції й Фінляндії є актуальним і часто обговорюється всередині країн.

Третій розділ дисертації **«Безпекова та оборонна складова міжнародного співробітництва Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та**

Ісландії у постбіполярний період» присвячений дослідженню участі скандинавських країн у миротворчій діяльності ООН, взаємовідносин кожної країни з ЄС у контексті спільної безпекової та оборонної політики, а також їх регіональному співробітництву у сфері безпеки та оборони.

У підрозділі 3.1. *«Миротворча діяльність ООН як напрямок реалізації безпекової і оборонної політики скандинавських країн»* досліджено внесок скандинавських країн у миротворчу діяльність ООН у постбіполярний період. Розглянуто сутність «скандинавської або північної моделі» співпраці у рамках міжнародної організації, її функціональність та проаналізовано трансформацію цієї моделі протягом 2000-х рр.

У рамках підрозділу досліджено співпрацю Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії з ООН через військову участь кожної з цих країн у північних миротворчих формуваннях ООН – NORDSAMFN, NORDBERFN, NORDCAPS, NORDEFSCO. Зокрема, доведено, що такі військові формування з часом почали використовуватись не лише для участі у миротворчих операціях ООН, а й для зміцнення обороноздатності скандинавських країн після завершення холодної війни, чому сприяла підтримка такого напрямку політики з боку Великої Британії, Німеччини та США. Завдяки успішній співпраці країн Скандинавії на засадах останнього військового утворення NORDEFSCO відбулось розширення співпраці у сфері безпеки та оборони в межах цієї ініціативи поза кордони суто скандинавського регіону.

У підрозділі 3.2. *«Безпекове і оборонне співробітництво Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії та Швеції з ЄС»* розглянута роль кожної з країн Скандинавії у межах Спільної політики безпеки та оборони ЄС як однієї з ланок безпекового та оборонного напрямку цих держав.

Можна констатувати, що європейський напрямок безпекової політики скандинавських держав значно поступається розвитку співробітництва на євроатлантичному рівні, адже різний ступінь залучення цих країн до ЄС (від членства – Данія, Фінляндія, Швеція, до неприєднання – Норвегія та Ісландія) має вплив на їх інтегрованість до СПБО. У цьому контексті варто

зазначити, що нейтральні країни Фінляндія та Швеція відіграють більш активну участь у розбудові та формуванні СПБО ЄС, ніж Данія, яка разом з членством в ЄС, входить до НАТО, що не може не впливати на її особливу позицію щодо СПБО ЄС.

У підрозділі 3.3. *«Регіональне співробітництво країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони»* досліджено регіональне співробітництво скандинавських країн у рамках ініціативи ЄС «Північний вимір» та взаємовідносини цих країн з країнами Балтії у безпековій та оборонній сфері.

Розглядаючи взаємовідносини Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції та Ісландії в рамках ініціативи «Північний вимір» можна стверджувати, що концепція такої співпраці, поширюючись за межі суто скандинавського регіону, слугувала основою для створення структурованої та всеохоплюючої програми дій, спрямованої на розвиток політично стабільного, безпечного та економічно розвиненого регіону.

Доведено, що з моменту появи ініціатива «Північний вимір» пройшла шлях до складноорганізованої системи та нині має найбільшу користь для скандинавських держав та країн Балтії, зменшивши загрозу конфронтації в традиційному розумінні безпеки через тісне співробітництво з Росією.

У рамках дослідження ініціативи «Північний вимір» виявлено, що на відміну від інших подібних ініціатив (Трансатлантичної та Середземноморського діалогу) в ній було розроблено так званий підхід, орієнтований на партнера. Її завданнями, окрім розвитку північної частини Європейського Союзу, була співпраця з партнерами, які на той час не були членами ЄС.

Розглядаючи військове співробітництво скандинавських країн з країнами Балтії виявлено що воно в галузі безпеки стало важливим елементом зовнішньої політики країн регіону у 90-х рр. XX ст. та поглибилось у XXI ст. Скандинавські країни з моменту становлення незалежності країн Балтії сприяли їх включенню до воєнно-політичного

співробітництва з НАТО. Взаємодія між країнами Балтії і скандинавськими країнами в галузі оборони нині розвивається на багатосторонній та двосторонній основі й в різних міжнародних організаціях.

Доведено, що найбільш розвиненими формами військового співробітництва скандинавських країн з країнами Балтії є підтримка та участь військових країн Скандинавії у балтійських військових формуваннях BALTBAT, BALTRON, BALTNET. Важливість зазначених форм військового співробітництва виходить за рамки тих завдань, які офіційно формулюються нині. Мовиться про те, щоб у разі можливого конфлікту в районі Балтійського моря країни Балтії мали у своєму розпорядженні підготовлені військові контингенти із практичним досвідом взаємодії між собою та збройними силами інших західних держав.

ВИСНОВКИ

У дисертації відповідно до поставлених завдань здійснено дослідження зовнішньої політики країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період. Отримані результати дозволили зробити висновки, які мають певне теоретичне і практичне значення, а саме:

1. Безпекова складова зовнішньої політики Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії, Швеції знаходить певне відображення в зарубіжній історіографії, особливо північноєвропейської та скандинавської політичної науці. Втім наявні роботи обмежені переважно часовими рамками кінця 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст. при переважному спрямуванні дослідників на зовнішньополітичний курс скандинавських країн без поглибленого аналізу оборонного та безпекового компонента їх зовнішньополітичної діяльності.

Здійснений огляд стану наукової розробки питання зовнішньої політики країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період засвідчив відсутність різнобічного дослідження даної теми й у вітчизняній історіографії. Існуючі напрацювання стосуються переважно

загальнополітичної діяльності кожної зі скандинавських країн або питань регіонального розвитку Північної Європи. Окрема увага дослідників спрямована на функціонування Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу, що опосередковано стосується й внеску, який роблять у їх розвиток країни Скандинавії. Однак, сучасне узагальнене дослідження з розвитку безпекового та оборонного компоненту в зовнішньополітичній діяльності скандинавських держав нині відсутнє. Це актуалізує підготовку дослідження у даному напрямі при тому, що існуючий науковий доробок дозволяє (з урахуванням найновітніх матеріалів та документальної бази стосовно зовнішньої і безпекової політики країн Скандинавії) піднятися до якісно нового рівня осмислення й висвітлення зазначеної тематики.

2. Доведено, що концептуальні основи дослідження безпекової політики у сучасній політичній науці дали змогу комплексно розглянути безпековий компонент у політиці Данії, Ісландії, Норвегії, Фінляндії та Швеції, що є важливим як для теорії вітчизняної науки, так і для практичних кроків та набуття досвіду у зовнішньополітичній діяльності України. Здійснено системний та комплексний політологічний аналіз безпекової складової зовнішньої політики країн Скандинавії у трансформаційному періоді міжнародних відносин останніх десятиліть та чинників, що формують, еволюцію їх взаємовідносин з провідними світовими акторами та забезпечення своїх національних інтересів у зв'язку з глобальними геополітичними трансформаціями. Розглядаючи концептуальні підходи щодо сучасної безпекової політики, з'ясовано, що для Фінляндії та Швеції актуальним і доволі вдалим в практичній реалізації є принцип нейтралітету, що не заважає їм успішно вибудовувати взаємини у сфері безпеки та оборони з іншими акторами міжнародних відносин (альянсами, блоками, союзами) через партнерство. Натомість безпекову та оборонну політику Данії, Ісландії та Норвегії варто досліджувати через входження їх до інститутів міжнародної безпеки, цілі яких концептуально відповідають поняттю

кооперативної безпеки. Виявлено, що країни, які входять до євроатлантичних структур та країни, які дотримуються позиції нейтралітету та позаблоковості нині успішно реалізують традиційну зовнішньополітичну стратегію в галузі безпеки та оборони.

3. Дослідження основних етапів еволюції євроатлантичного напрямку безпекової та оборонної політики кожної зі скандинавських країн дає можливість стверджувати, що після розпаду біполярної системи міжнародних відносин посилилась тенденція до встановлення партнерства нейтральних країн – Фінляндії та Швеції – з НАТО у вигляді участі у її програмі «Партнерство заради миру». Швеція та Фінляндії протягом останніх двадцяти п'яти років зарекомендували себе як надійні партнери альянсу у військових операціях, що призвело до поглиблення їх співпраці та вихід на якісно новий рівень взаємодії. Події початку 2010-х рр. змусили Швецію та Фінляндію переглянути власні військові доктрини та посилити безпековий компонент у своїй внутрішній та зовнішній політиці. Почали активніше лунати заклики щодо проведення референдуму про вступ до НАТО та можливої зміни статусу нейтралітету. Щодо Данії та Норвегії, то участь у НАТО для цих держав є наріжним каменем їх безпекової політики. Так, на думку політичних еліт цих країн, стабільність на європейському континенті може зберігатись лише за умови надійних гарантій, які дає їм участь в альянсі. Натомість для Ісландії, країни що не має власних збройних сил, НАТО взагалі виступає гарантом їх безпеки та миру. Загалом можна констатувати активне залучення та поглиблення співробітництва скандинавських країн з НАТО, особливо у світлі агресивних щодо України з боку РФ та військової політики останньої на підтримку диктаторського режиму в Сирії. Події останніх років відновили сприйняття Росії скандинавськими країнами як загрози зі Сходу, що було притаманним для періоду холодної війни.

4. Аналітичний розгляд процесу залучення країн Скандинавії до миротворчих операцій ООН визначає досить усталену форму співпраці

зазначених країн у межах вказаної міжнародної організації протягом другої половини ХХ ст. Мається на увазі така модель тісної співпраці, що зумовила сприйняття країн Скандинавії в якості єдиного організму («Nordic model» – північна (скандинавська) модель).

Втім з поширенням масштабів міжнародних операцій та участі у них все більшої кількості великих держав, «північна модель» застаріла та потребувала удосконалення. Внаслідок того, що скандинавські країни не могли надати великий контингент для миротворчих операцій, вони пішли шляхом удосконалення здобутих навичок та перетворили власні знання на неоціненний досвід для інших держав. Таким чином, участь країн Скандинавії у миротворчих операціях нині вимірюється здебільшого якісним показником: надання консультацій, планування операцій, вишкіл миротворців за розробленими програмами для ООН.

5. Аналіз процесу залучення скандинавських країн до Спільної політики безпеки та оборони ЄС засвідчує, що в новітній період поступово зростає рівень зацікавленості у взаємодії країн Скандинавії та ЄС в оборонній і безпековій сфері. Автор наголошує на тому, що позиція кожної країни у цьому питанні є особливою. Власне політика безпеки ЄС досі перебуває на етапі формування, тому відображення ставлення скандинавських держав до цього процесу є неоднаковим. Швеція та Фінляндія є членами ЄС і як нейтральні країни можуть без спеціальних зобов'язань брати участь у безпековій політиці ЄС, не вступаючи при цьому у конфлікт інтересів з НАТО. Ісландія не є членом ЄС, та з приходом до влади у 2013 р. нового уряду питання вступу до організації відкладається на невизначений термін. Тому участь Ісландії у СПБО ЄС не розглядається. Норвегія, яка також не входить до ЄС, лише поступово почала визнавати, що існує воєнно-політичний вимір ЄС, і що його значення буде зростати, зокрема, й для політики безпеки і оборони Норвегії. Щодо Данії, то ця країна не розглядає ЄС як гаранта безпеки на континенті, відводячи цю роль Північноатлантичному альянсу.

6. Дослідження практики регіонального співробітництва країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період виявляє очевидний вектор на інтенсифікацію їх відносин між собою та поглиблення відносин з іншими країнами Північної Європи. Найактивніше співробітництво країн регіону відбувається у межах ініціативи ЄС «Північний вимір» із залученням до співпраці країн Балтії. Загалом ініціатива «Північний вимір» стала індикатором для оцінки ефективності субрегіональної співпраці. До імплементації ініціативи були залучені не лише держави-члени ЄС (і на той час потенційні члени ЄС), а й держави, які стоять осторонь Європейського Союзу. Це дало змогу суттєво розширити співпрацю, виробити багато спільних рішень стосовно проблем субрегіону, а також охопити різні рівні співробітництва: ЄС, субрегіональних організацій та державних органів. З початком 2014 р. і до нині регіональне співробітництво держав Скандинавії та країн Балтії спрямоване на поглиблення безпекового та оборонного компоненту у взаємовідносинах, що фіксується двосторонніми домовленостями про взаємодопомогу у разі військового конфлікту в регіоні. Але цілісного оформлення на офіційному рівні ці угоди не набули.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях України:

1. Пугачова Д.В. «Шведсько – північноатлантичне партнерство: особливості 2000-х рр.» / Д.В. Пугачова // «Гілея»: науковий вісник. Збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 79 (№ 12). – К.: ВІР УАН. – С. 343-346.

2. Пугачова Д.В. Норвезьке членство в НАТО: становлення та еволюція (кінець 40-х рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) / Д.В. Пугачова // Проблеми міжнародних відносин: зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 8. – К.: КиМУ. – С. 410-421.

3. Пугачова Д.В. Миротворча діяльність країн Скандинавії у постбіполярний період / Д.В. Пугачова // Вісник Дніпропетровського університету. Серія Філософія, Соціологія, Політо

логія: збірник наукових праць. – 2015. – № 5 (27). – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара. – С. 132-140.

4. Пугачова Д.В. Специфіка взаємодії країн Скандинавії у сфері зовнішньої політики: безпековий вимір / Д.В. Пугачова // S.P.A.C.E (Society, Politics, Administration in Central Europe) // Електронний науковий журнал (2017). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.space.nuoua.od.ua/v2_2017/21.pdf

Стаття у вітчизняному науковому виданні, що входить до міжнародної наукометричної бази:

5. Пугачова Д.В. Скандинавські країни в сучасній системі міжнародних відносин: безпекова складова / Д.В. Пугачова // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2015. – №5 (20). – Ч. 4. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика». – С. 121-125.

Стаття у зарубіжному науковому виданні:

6. Pugachova D. Danish-NATO cooperation in post-bipolar period / D. Pugachova // Japanese Educational and Scientific Review. – 2015. – No.1. (9) (January-June). – Vol. XI. – Tokyo: «Tokyo University Press». – P. 418-425.

Статті в інших наукових виданнях:

7. Пугачова Д.В. Позиція нейтральної Швеції в сучасних міжнародних відносинах / Д.В. Пугачова // Актуальні проблеми всесвітньої історії:

конфлікти як складова міжнародних відносин. Збірник наукових праць / За ред. д.і.н., проф. А.І. Кудряченка. Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: Фенікс, 2014. – С. 240-248.

8. Пугачова Д.В. Політика регіонального будівництва в Європейському Союзі: «Північний вимір» / Д.В. Пугачова // Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах. Збірник наукових праць / За ред. к.і.н., доц. С.В. Толстова // Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2015. – С. 141-146.

9. Пугачова Д.В. Становлення ініціативи Європейського Союзу «Північний вимір» / Д.В. Пугачова // Історико-політичні студії: зб. наук. пр. – 2015. – № 4. – К.: ДВНЗ «КНЕУ ім. В. Гетьмана». – С. 140-148.

Матеріали у збірниках науково-практичних конференцій:

10. Пугачова Д. Питання вступу Швеції до НАТО як складова безпекової політики країни / Д. Пугачова // Дні науки історичного факультету: Матеріали V Міжнародної наукової конференції молодих учених. – Вип. V: у 7 част. / Ред. кол.: чл.-кор. НАНУ, проф. В.Ф. Колесник (голова), доц. О.Ю. Комаренко (заст. голови), І.В. Семеніст (відп. ред.) та ін. – Ч. 3. – К., 2012. – С. 37.

11. Пугачова Д. Співробітництво Швеції та України в рамках євроінтеграційної політики на початку XXI ст / Д. Пугачова // Актуальні проблеми зовнішньої політики України: Матеріали Шостої Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених, м. Чернівці, 7 грудня 2012 р. – Чернівці, 2012. – С. 169-171.

12. Пугачова Д. Участь Норвегії в НАТО на сучасному етапі / Д. Пугачова // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи

та виклики: збірник тез доповідей (18 квітня 2013 р., м. Київ) / за заг. ред. М.А. Кулініча. – К.: ДАУ при МЗС України, 2013. – С. 96-97.

13. Пугачова Д. Розвиток військової політики Норвегії після вступу до НАТО / Д. Пугачова // Дні науки історичного факультету: Матеріали VI Міжнародної наукової конференції молодих учених. – Вип. VI: у 8 част. / Ред. кол.: чл.-кор. НАНУ, проф. В.Ф. Колесник (голова), доц. О.Ю. Комаренко (заст. голови), І.В. Семеніст (відп. ред.) та ін. – Ч. 4. – К., 2013. – С. 35-36.

14. Пугачова Д.В. Данія та НАТО: еволюція партнерських відносин / Д.В. Пугачова // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук. Матер. IV всеукр. наук. конфер. з міжнар. участю (м. Дніпропетровськ, 15 липня 2014 р.): у 2-х частинах. – Ч. 2. – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», 2014. – С. 132-134.

15. Пугачова Д.В. Країни Скандинавії у сучасному вимірі європейської безпеки / Д.В. Пугачова // Виклики європейській архітектурі безпеки: український контекст: зб. тез доповідей (9 жовтня 2014 р., м. Київ) / за заг. ред. М.А. Кулініча, Н.О. Татаренко, В.Г. Ціватого. – К.: ДАУ при МЗС України, 2014. – С. 95-97.

16. Пугачова Д.В. Збройні сили Королівства Данії у військовій структурі Північноатлантичного альянсу / Д.В. Пугачова // Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 13-14 лютого 2015 р.) / За заг. ред. д.політ.н., проф. Д.В. Яковлева. – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2015. – С. 137-139.

17. Пугачова Д.В. Роль скандинавських держав у сфері безпеки країн Північної Європи у 90-х рр. XX ст. / Д.В. Пугачова // «Пріоритетні напрямки розвитку суспільних наук у XXI столітті»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Херсон, 27-28 лютого 2015 р. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С. 183-186.

18. Пугачова Д.В. Участь країн Скандинавії у вирішенні питання Арктичного регіону / Д.В. Пугачова // «Науково-теоретичні аспекти вирішення глобальних проблем сучасності»: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 17-18 квітня 2015 р.). – Дніпропетровськ: НО «Відкрите суспільство», 2015. – С. 125-127.

19. Пугачова Д.В. Ініціатива Європейського Союзу «Північний вимір» / Д.В. Пугачова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Київ, 22 жовтня 2015 р.). – Ч. 1.– К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2015. – С. 53-55.

АНОТАЦІЯ

Пугачова Д.В. Зовнішня політика країн Скандинавії у сфері безпеки та оборони у постбіполярний період. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Київ, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено комплексному дослідженню еволюції безпекового та оборонного компоненту у зовнішній політиці скандинавських країн у постбіполярний період. Авторська концепція дослідження представлена цілісним аналізом причинно-наслідкових зв'язків між трансформаціями зовнішньополітичних стратегій скандинавських держав у сфері безпеки та оборони та їх практичного втілення. Основна увага приділяється співробітництву цих країн з ключовими гравцями трансатлантичного безпекового простору – НАТО та ЄС; ролі країн Скандинавії у миротворчості під егідою ООН та регіональній співпраці цих країн, зокрема взаємовідносинам з країнами Балтії. Події останніх років актуалізували зростання ролі безпекового та оборонного компоненту у

політиці країн Скандинавії, зважаючи на різний ступінь їх залучення до європейських та євроатлантичних структур.

Ключові слова: країни Скандинавії, зовнішня політика, безпека, співпраця, НАТО, ЄС, ООН, країни Балтії.

АННОТАЦІЯ

Пугачёва Д.В. Внешняя политика стран Скандинавии в сфере безопасности и обороны в постбиполярный период. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04 – политические проблемы международных систем и глобального развития. – Черноморский национальный университет имени Петра Могилы. – Киев, 2017.

Диссертационная работа посвящена комплексному исследованию эволюции безопасности и оборонного компонента во внешней политике скандинавских стран в постбиполярный период. Авторская концепция исследования представлена целостным анализом причинно-следственных связей между трансформациями внешнеполитических стратегий скандинавских государств в сфере безопасности и обороны и их практического воплощения. Основное внимание уделяется сотрудничеству этих стран с ключевыми игроками трансатлантического пространства безопасности – НАТО и ЕС; роли стран Скандинавии в миротворчестве под эгидой ООН и региональному сотрудничеству этих стран, включая взаимоотношения со странами Балтии. События последних лет актуализировали возрастание роли безопасности и оборонного компонента в политике стран Скандинавии, учитывая разную степень их вовлеченности в европейские и евроатлантические структуры.

Ключевые слова: страны Скандинавии, внешняя политика, безопасность, сотрудничество, НАТО, ЕС, ООН, страны Балтии.

SUMMARY

Pugachova D.V. Scandinavian Countries Foreign Policy in the Field of Security and Defense in Post-bipolar Period. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate degree in Political Sciences, specialty 23.00.04 –Political Problems of International Systems and Global Development. – Petro Mohyla Black Sea National University. – Kyiv, 2017.

This research is dealt with evolution of security and defense component in foreign policy in the Scandinavian countries during the post-bipolar period. The focus is made upon collaboration of the noted countries with key players of the transatlantic security area – NATO and the EU; upon the role of Nordic countries in peacekeeping under the UN and regional cooperation between these countries, including the relationship with the Baltic countries.

In connection with the events of recent years the need to describe the security features of the foreign policy course of the Scandinavian countries – Denmark, Finland, Norway, Sweden and Iceland – is being arisen with aim to understand the place and role of these countries in the global dimension of international relations. The changes over the last twenty-five years in the world in general and in Europe in particular prompted these countries to revise their traditional views on security in the region and the Euro-Atlantic area (especially regarding neutral Finland and Sweden).

Despite varying degrees of integration of the Nordic countries into European and Euro-Atlantic structures, the author insists on the unity of their foreign security strategies arising from practical steps upon implementing their national military and political interests in the international arena in the post-bipolar period.

The study traced the main stages of the evolution of the Euro-Atlantic direction of security and defense policy of each of the Scandinavian countries and

revealed (as one of the main traits of such policy after the collapse of the bipolar system of international relations) the tendency to establish partnership of the neutral countries – Finland and Sweden – with NATO through participation in its program «Partnership for peace». As to the European security area it is defined different degree of involvement of the Nordic countries into the Common Security and Defense Policy and the EU and at the same time gradually increasing level of interest upon interaction between Scandinavia and the EU in security and defense in the recent period.

The study analyzed the role of the Nordic countries in the UN peacekeeping operations and determined that the Nordic cooperation within the international organization has established quite the form that took place during the second half of the twentieth century. Taking part in peacekeeping under UN auspices Scandinavian countries have developed a model of close cooperation that even for some time these countries were considered as a single organism.

Keywords: Scandinavian countries, foreign policy, security, cooperation, NATO, the EU, the UN, the Baltic countries.